

Book Review

Beyond actions: psychology of action research for mindful educational improvement. 2015.

By Noriyuki Inoue

New York: Peter Publishing. 207 pages.

ชาตรี ฝ้ายคำตา

Chatree Faikhamta

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

Science Education, Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

หนังสือ “มากกว่าการปฏิบัติ: จิตวิทยาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาทางศึกษาอย่างมีสติ (Beyond Actions: Psychology of Action Research for Mindful Educational Improvement)” เป็นหนังสือที่น่าสนใจ แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยผู้เขียนได้อธิบายความหมาย หลักการและทฤษฎีเบื้องหลังของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แต่ละขั้นตอน คุณภาพของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งการรายงานและนำเสนองานวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ คือ การเชื่อมโยงการวิจัยเชิงปฏิบัติการในมุมมองของคนในประเทศแถบตะวันตกและตะวันออก โดยเฉพาะมุมมองของตะวันออกเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาและลัทธิอื่นๆ เช่น ลัทธิเต๋า จุดเด่นอีกประการ คือ ผู้เขียนได้กระตุ้นให้ผู้อ่านสะท้อนความคิดของตนเองออกมา “FOR YOUR REFLECTION” อยู่ตลอดเวลา

วัตถุประสงค์

หนังสือเล่มนี้เน้นการนำเสนอการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนผ่านสัมมาสติ (mindfulness) ที่ผู้วิจัยต้องยอมรับและปรับมุมมองของตนเองในฐานะผู้ปฏิบัติและผู้วิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการดังกล่าวเชื่อมโยงกับความเชื่อ

และมุมมองของคนในประเทศแถบตะวันออกที่เน้นให้พัฒนาจิตใจและสติ การตระหนักและหยั่งรู้จิตใจของตนเองเพื่อให้สามารถเผชิญและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และสุดท้ายก็จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้จากกระบวนการเหล่านี้

สาระสำคัญ

หนังสือเล่มนี้นำเสนอเนื้อหาทั้งหมด 10 บท เริ่มจากการกล่าวถึงธรรมชาติของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การตรวจสอบความคิดเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา การตั้งคำถามวิจัยเชิงปฏิบัติการ การตรวจสอบข้อสรุปของผู้วิจัย การสร้างคำถามวิจัย ความตรงของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวางแผนเพื่อดำเนินการวิจัย การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล การลงมือปฏิบัติการแล้วทบทวนการปฏิบัติของตนเอง การทบทวนความเชื่อและทฤษฎีของตนเอง และสุดท้ายคือการนำเสนอและเผยแพร่สิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบ

บทที่ 1 บทนำ: ธรรมชาติของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Introduction: The Nature of Action Research)

ในบทนำ ผู้เขียนได้อธิบายประวัติความเป็นมาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการและลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติ

การ โดยได้ชี้ให้เห็นว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการสืบเสาะหาเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติของผู้วิจัยเองและเป็นการศึกษาตนเอง โดยการวิจัยนี้มีความเฉพาะเจาะจงกับบริบท เป็นวงจรและเป็นพลวัต และลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการสะท้อนความคิดของตนเอง ทั้งนี้ผู้วิจัยที่เป็นผู้ปฏิบัติต้องสะท้อนความเชื่อและการปฏิบัติของตนเองเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนพฤติกรรมและการปฏิบัติของตนต่อไป

บทที่ 2 ตรวจสอบข้อสรุป: จิตวิทยาของการวิจัยแนวใหม่ (*Examining Assumptions: New Psychology of Research*)

บทนี้เริ่มต้นโดยการให้ผู้อ่านตรวจสอบความคิดของตนเองเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา โดยผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของการวิจัยทางการศึกษาประเภทอื่นและการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่ามีความหมายแตกต่างกันอย่างไร และทั้งสองวิธีมีแนวคิดเบื้องหลังหรือกระบวนทัศน์ (Paradigm) แตกต่างกันไปอย่างไร เช่น กลุ่ม positivism/postpositivism constructivism socioculturalism และ emancipatory paradigm ทั้งนี้ในบทนี้ไม่ได้มุ่งอภิปรายว่ากระบวนทัศน์ใดดีกว่ากัน แต่เป็นการอภิปรายลักษณะของแต่ละกระบวนทัศน์และการนำไปใช้ในบริบทต่างๆ เพราะแต่ละกระบวนทัศน์มีจุดเด่นและจุดเน้นที่แตกต่างกันไป

บทที่ 3 สร้างคำถามวิจัย: การเดินทางจากภายใน

(Crafting Research Questions: Journey from Within)

บทนี้เป็นการอภิปรายว่าคำถามวิจัยปฏิบัติการที่ดีควรมีลักษณะอย่างไรและจะเริ่มได้อย่างไรเพื่อให้ได้มาซึ่งคำถามวิจัย โดยผู้เขียนเสนอแนะผู้อ่านในฐานะผู้วิจัยให้เริ่มต้นจากการมองการปฏิบัติของตนเอง พิจารณามีคำถามอะไรบ้างที่ค้างคาใจหรือคิดว่าสำคัญกับตนเอง เมื่อได้คำถามวิจัยอาจมีคำถามย่อยๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยสามารถปรับคำถามได้ตลอดเวลา นอกจากนั้นผู้เขียนได้ยกตัวอย่างคำถามวิจัยซึ่งทำให้อ่านได้มองเห็นภาพที่ชัดเจนและยังได้เสนอเทคนิคแนวทางการได้มาซึ่งคำถามวิจัยรวมทั้งข้อควรหลีกเลี่ยงในการตั้ง

คำถามวิจัยปฏิบัติการ ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงบทบาทและอิทธิพลของทฤษฎีของปัจเจกชน (personal theories) และทฤษฎีเชิงวิชาการ (academic theories) ที่จะนำไปสู่คำถามวิจัย

บทที่ 4 ความตรงของการสืบเสาะ: การออกแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการเชิงสัมมาสติ

(Validity of Inquiry: Mindful Action Research Design)

เมื่อได้คำถามวิจัยจากบทที่ 3 ผู้เขียนนำผู้อ่านไปสู่กระบวนการทำวิจัยที่ดีและมีคุณภาพ โดยผู้เขียนได้อธิบายคุณภาพของงานวิจัยโดยพิจารณาความตรงของงานวิจัย (validity) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดว่างานวิจัยดำเนินการได้ดีมากน้อยเพียงใด บทนี้เริ่มต้นจากการอภิปรายความหมายของและประเภทความตรงตามกระบวนทัศน์ของกลุ่มปฏิฐานนิยม (positivism) ซึ่งได้แก่ ความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) ความตรงภายใน (internal validity) และความตรงภายนอก (external validity) ในขณะที่อภิปรายประเด็นดังกล่าวผู้เขียนได้เชื่อมโยงและเปรียบเทียบความตรงของกลุ่มปฏิฐานนิยมกับความตรงของการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งเป็นกลุ่มที่มีกระบวนทัศน์แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างของความตรงของการวิจัยเชิงปฏิบัติการกับการวิจัยทั่วไป

บทที่ 5 หาความต้องการของความจริง: ปรวิสัยและอัตวิสัย

(Grasping Needs of Reality: Objectivity vs. Subjectivity)

เมื่อผู้อ่านเข้าใจประเภทของความตรงของการวิจัยแล้ว ผู้เขียนจึงได้นำผู้อ่านมาสู่การวางแผนและลงมือทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งในบทนี้เป็นขั้นตอนแรกของการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการคือ การศึกษาความต้องการของผู้วิจัย ผู้เขียนพยายามอธิบายว่าควรศึกษาความต้องการ (need assessment) อย่างไร โดยการศึกษาดังกล่าวจะทำให้ทราบว่าทำวิจัยปฏิบัติการจะลึกในเรื่องใด ทั้งนี้ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าความคิดเห็นส่วนตัวหรืออัตวิสัยของคนทำให้เกิดอคติต่อความรู้สึกรู้สึกและการปฏิบัติของตนเอง บางครั้งผู้วิจัยอาจคิดว่าสิ่งที่ทำอยู่นั้นคืออยู่แล้วหรือพึงพอใจ

แล้ว ดังนั้นการศึกษาความต้องการก็เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการที่จะช่วยให้เข้าใจความจริงและทำให้เป็นปรีชาญาณมากขึ้น โดยผู้เขียนได้นำเสนอการศึกษาความต้องการด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบทดสอบสมรรถนะ อนุทิน สะท้อนความคิด และสุดท้ายผู้เขียนได้นำเสนอว่าจะวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นอย่างไรทั้งในรูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ

บทที่ 6 ให้อื่นอยู่กับคุณ: จิตวิญญาณของการทำงานร่วมกัน

(Letting Others Live within You: The Spirit of Working Together)

ในบทที่ผ่านมาได้กล่าวถึงการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของตนเองแล้ว ในบทนี้ผู้เขียนนำเสนอการพัฒนาแผนปฏิบัติการ (action plan) ซึ่งเป็นแผนที่เฉพาะเจาะจงว่าจะทำอะไรให้ตอบสนองความต้องการของตนเองและจะพัฒนาการสอนของตนเองและการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไรและจะประเมินอย่างไรว่าสิ่งที่ทำไปแล้วมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าพัฒนาการสอนและการแก้ไขปัญหาต่างๆ จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ดังนั้นผู้เขียนจึงนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการทำงานร่วมกับผู้อื่นในกระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการจะเกี่ยวข้องกับมิติต่างๆ ได้แก่ มิติเชิงบุคคล มิติเชิงวิชาชีพและมิติเชิงการเมือง มิติเหล่านี้จะทำให้ผู้วิจัยได้เห็นมุมมองที่หลากหลาย และสุดท้ายจะนำไปสู่การวางแผนและลงมือทำวิจัยเชิงปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 7 การปฏิบัติของคุณและสิ่งที่เกิดขึ้นต่อไป:หนทางของการเปลี่ยนแปลงตนเอง

(Your Actions and Beyond: The Path to Self-Transformation)

บทนี้ผู้เขียนนำเสนอการวางแผนการปฏิบัติในแต่ละระดับ เช่น นักเรียน การสอนของผู้วิจัย และตัวผู้วิจัย

เอง โดยแต่ละระดับมีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวข้องกับคำถามวิจัย ดังนั้นในการตอบคำถามวิจัยก็ต้องสอดคล้องกับระดับดังกล่าว ในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิด “takumi” และ “Omoi” ซึ่งเป็นแนวคิดของชาวญี่ปุ่นในการสะท้อนตนเอง การมองตัวเองอย่างลึกซึ้ง ซึ่งตรงนี้จะทำให้ผู้วิจัยทราบว่าตนเองเป็นใคร อยากเป็นอะไรและจะทำอย่างไรให้เป็นเช่นนั้นได้

บทที่ 8 การสะท้อนความคิด อัตตา และสัมมาสติ: หนทางของการปลดปล่อย

(Reflection, Ego, and Mindfulness: A Way of Letting Go)

บทนี้ผู้เขียนนำเสนอการลงมือทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยเน้นไปที่การสะท้อนความคิดของตนเองอย่างพิถีพิถัน รวมทั้งนำเสนอประเภทของการสะท้อนความคิดและการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ผู้วิจัยจะเผชิญขณะทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทั้งนี้กระบวนการสะท้อนความคิดผู้วิจัยต้องพยายามศึกษาตนเอง (self-study) และเอาชนะอัตตาของตัวเอง กระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเน้นการสะท้อนความคิด ลงมือปฏิบัติและแก้ไขปัญหาเป็นวงจร จนได้ข้อสรุปหรือข้อความรู้ที่อึดตัว

บทที่ 9 กรอบแนวคิด: การทบทวนนิยามของการวิจัยทางการศึกษา

(A Meta-Framework: Redefining Educational Research)

ผู้เขียนประมวลและทบทวนกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอีกครั้งว่าเหมือนหรือแตกต่างกับการวิจัยโดยทั่วไปอย่างไร ทั้งนี้ผู้เขียนได้นำเสนอและยกตัวอย่างการศึกษาบทเรียน (lesson study) ซึ่งเป็นแนวคิดการพัฒนาวิชาชีพครูของญี่ปุ่น และได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการศึกษาบทเรียนในแง่มุมต่างๆ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทบทวนกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยแนวคิดเกี่ยวกับหยินและหยางของจีนเข้ามาร่วมด้วย

บทที่ 10 ต่อไปคืออะไร: การทำวงจรให้สมบูรณ์

(What's Next? Completing the Circle)

บทสุดท้ายผู้เขียนนำผู้อ่านไปสู่การสรุปและสื่อสารการวิจัยเชิงปฏิบัติการของตนเอง โดยเน้นการนำเสนอในรูปแบบของรายงานหรือบทความวิจัย ผู้เขียนอธิบายรายละเอียดของแต่ละหัวข้อในงานวิจัยว่าควรจะนำเสนออะไร อย่างไร

คุณค่า

หนังสือเล่มนี้จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งถือว่าเป็นมุมมองใหม่และแตกต่าง ซึ่งหนังสือเล่มนี้สะท้อนคุณค่าหลายประการ ดังนี้

1. อธิบายให้เข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการทั้งนี้ในประเทศไทย นักวิจัยยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแตกต่างกับกรอบแนวคิดในระดับนานาชาติมาก หากอ่านหนังสือเล่มนี้แล้วเชื่อว่าจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจมากขึ้น

2. นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการในแง่มุมมองของชาวตะวันตกและตะวันออก โดยเชื่อมโยงแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนกับแนวคิดวิถีพุทธ

3. ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยการเล่าและพูดคุยกับผู้อ่านตลอดเวลา และชวนให้ผู้อ่านได้สะท้อนคิดและทบทวนความคิดของตนเองเป็นระยะ เมื่ออ่านแล้วนอกจากจะทำให้เข้าใจหลักการต่างๆ แล้ว ยังทำให้เข้าใจตนเองมากขึ้น

หนังสือเล่มนี้จึงมีคุณค่ากับนักการศึกษา ครูและนิสิต รวมทั้งวิชาชีพอื่นๆ และสุดท้ายจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเองและการศึกษาของประเทศต่อไป